

КУЛІ-ІВАНЧЕНКО КСЕНІЯ КОСТЯНТИНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук*

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Соціальна держава – це держава з високим рівнем соціального захисту громадян, підтримки незахищених верств населення та надання їм соціальних послуг відповідно до міжнародних стандартів якості [1, с. 66]. Виразення соціальної сутності держави відбувається через основні напрями діяльності її інститутів у соціальній сфері (функції держави). Інакше кажучи, соціальна держава покликана забезпечувати соціальний захист населення, надавати соціальні послуги, особливо, незахищеним верствам населення (сиротам, інвалідам та ін.), підтримувати достатній життєвий рівень її громадян. При цьому слід зазначити, що соціальні функції притаманні будь-якій державі, але тільки соціальна є «державою для людини» і реально забезпечує матеріальними ресурсами право громадянина на життя.

Змістом соціальної функції держави є певна соціально-правова політика як «цілеспрямована, перетворювальна діяльність, пов'язана із мобілізацією, використанням, перерозподілом і відтворенням соціальних ресурсів» [2, с. 38].

Надзвичайно цікавою щодо визначення поняття соціальної держави, її вихідних принципів та основних соціальних прав, що нею гарантуються, є позиція Г. Цахера. На його думку, соціальна держава покликана виконувати у суспільстві насамперед функцію оцінюючого та перетворюючого фактора і гаранта, метою якого є забезпечення для кожного члена суспільства гідного для людини рівня існування, зниження розбіжностей в рівні добробуту, ліквідація відносин залежності й встановлення відповідного контролю [3, с. 38].

Із запропонованого визначення Г. Цахер робить два змістовні висновки. Перший стосується визначення основних принципів дії соціальної держави: солідарності та субсидіарності; справедливого розподілу з урахуванням виконаної праці; здійснення глобальної та спеціальної соціальної політики, поліпшення умов праці, соціальне страхування, забезпечення зайнятості та соціальне партнерство.

Другий висновок стосується завдань, які має вирішувати соціальна держава в умовах запровадження соціально орієнтованої ринкової економіки.

Всього Г. Цахер налічує чотири таких завдання, які дають змогу реалізувати соціальні права людини і громадянина: 1) забезпечення ринкових можливостей і реалізація права на частину суспільного добробуту шляхом справедливого розподілу прибутків і майна; 2) зниження небажаної ринково обумовленої диференціації на знедолених

та заможних; 3) забезпечення свободи, справедливості, розвитку особистості та її активної участі у суспільному житті, а також повага до гідності кожної особи; 4) подальше вдосконалення соціальної політики та правових механізмів, що забезпечують основні соціальні права і сприяють розширенню мережі соціального забезпечення [3, с. 43–44].

Децю іншу класифікацію основних функцій соціальної держави запропонував В. Бакуменко [4, с. 70]. Він виходить з того, що головною метою існування соціальної держави є забезпечення гідного життєвого рівня населення. Така мета досягається завдяки п'ятьом основним функціям. Це: 1) соціальний захист, який включає пенсійне та медичне страхування, підтримку непрацездатних та малозабезпечених, допомогу по безробіттю та неповній зайнятості, здійснення соціально спрямованої податкової та бюджетної політики; 2) забезпечення суспільними благами, що передбачає підтримку культури, освіти і науки, охорони здоров'я, навколишнього середовища та розвиток інфраструктури громадянського суспільства; 3) розвиток економіки, який полягає в проведенні антимонопольної політики, політики сприяння конкуренції, підтримки підприємництва, створення ринкових інститутів, управління державним сектором; 4) підтримка стабільності шляхом стабілізації рівня цін, збалансування платіжного балансу, забезпечення зайнятості, підвищення кваліфікації кадрів, забезпечення конкурентоздатності виробників та контролю за ціноутворенням; 5) проведення економічного моніторингу, тобто розміщення державних замовлень, формування і впровадження державних програм, формування і підтримка пріоритетних галузей і напрямів розвитку.

За класифікацією І. Осадчої, цими п'ятьма функціями є: виробництво суспільних благ; регулювання природних монополій; коригування соціальної нерівності; стабілізація економіки та підтримка економічного зростання; охорона навколишнього середовища [5, с. 141].

На думку В. Жмира, всі функції соціальної держави щодо гарантування соціальних прав можна врешті-решт звести до трьох основних: реалізації державних гарантій пом'якшення входження суспільства в рівновагу після надзвичайних подій; регулювання способу життя суспільства заохочувальними та заборонними правовими засобами; перерозподілу суспільних ресурсів з метою забезпечення всім соціальним групам суспільства певного рівня життя з метою зняття можливого соціального напруження [6, с. 9].

З наведених класифікацій напрямів реалізації соціальною державою своїх визначальних функцій випливає, що її метою не є ані окремо взяті політичні дії, ані певні економічні перетворення, ані вдосконалення системи права, її засаднича мета, сформульована як забезпечення гідного існування всіх громадян, по суті, синтезує ці три сфери. Фактично як для правової, так і для соціальної держави діє один імператив: держава існує для людини, для захисту її загально визнаних прав і свобод [7, с. 46]. Російські дослідники В. Хорос, Г. Мирський та К. Майданик визначили цей принцип як «антропологічний імператив» [8, с. 293].

Дійсно, ця високогуманна норма нині набула всесвітнього визнання. Повнота і гарантованість прав і свобод людини в певній державі стали мірилом реальності дотримання нею внутрішньодержавного та міжнародного права як основи внутрішньої та зовнішньої політики. Там, де відносини влади і владної субординації врегульовані правом, там і стосунки між індивідом та державою, між самими державними органами є правовими. За таких умов правова рівність різних суб'єктів права (насамперед громадянина і держави) зумовлює їхні відносини у формі взаємності дотримання прав.

Список використаної літератури:

1. Кулі-Іванченко К. К. Соціальне замовлення органів місцевого самоврядування в Україні: конституційно-правове дослідження : монографія / К. К. Кулі-Іванченко. О. : Гельветика, 2018. 232 с.
2. Константинова Л. В. Социальная политика: штрихи к социологической концепции / Л. В. Константинова // *Социологические исследования*. 2005. № 2. С. 34–38.
3. Удовиченко В. П. Украина: поиск модели социального государства [Текст] / В. П. Удовиченко ; НАН Украины, Совет по изучению производ. сил Украины. К. : [б. и.], 1997. 204 с.
4. Бакуменко В. Державне регулювання економіки в умовах переходу до ринку / В. Бакуменко // *Вісник української академії державного управління при Президентові України*. 1997. № 1. С. 68–81.
5. Осадчая И. Государство в переходной экономике: между Левиафаном и анархией / И. Осадчая // *Мировая экономика и международные отношения*. 1998. № 1. С. 140–147.
6. Жмир В. Соціальна держава, соціальна політика, соціальна робота / В. Жмир // *Соціальна політика і соціальна робота*. 1997. № 1. С. 9–13.
7. Селіванов А. О. Будуємо нову державу / А. О. Селіванов. Київ : Тамед, 1997. 256 с.
8. Хорос В. Г., Мирский Г. И., Майданик К. Л. Авторитаризм и демократия в развивающихся странах / [В. Г. Хорос, Г. И. Мирский, К. Л. Майданик и др. ; отв. ред. В. Г. Хорос] ; Рос. акад. наук, Ин-т мировой экономики и междунар. отношений. М. : Наука, 1996. 335 с.

Ключові слова: соціальна держава, соціальні права, функції держави, гарантування прав людини, гідний рівень життя, соціально орієнтована ринкова економіка, соціально-правова політика.

Ключевые слова: социальное государство, социальные права, функции государства, гарантирование прав человека, достойный уровень жизни, социально ориентированная экономика, социально-правовая политика.

Key words: social state, social rights, state functions, human rights guaranty, decent life level, social oriented economy, social and legal policy.